

*Костяна О. В., к.е.н., доцент,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

ПИТАННЯ СТИМУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах розвиток альтернативних видів енергії в економіці держави взагалі і в виробничій сфері зокрема є пріоритетним для більшості держав світу. Альтернативні джерела енергії є відновлюваними, тому їх використання у виробництві енергії не призводить до виснаження природних ресурсів, а по-друге застосування таких джерел енергії, на відмін від традиційних, призводить до значно меншого забруднення навколишнього середовища. Використання альтернативних джерел енергії сприяє вирішенню питань енергоефективності та економічної безпеки держави.

Проблема застосування альтернативних джерел енергії в виробничій сфері наразі для України є надзвичайно актуальною, адже витрати палива на виробництво 1 Гкал тепла в традиційній теплоенергетиці України складають 160-180 кг у. п., в розвинених країнах - 145-150 кг. Високі витрати палива сприяють збільшенню майже вдвічі викидів в атмосферу - 45 г/МДж CO₂ замість 26 г/МДж CO₂ [1]. Відносно ступеня розвитку альтернативної енергетики, в порівнянні з іншими країнами, Україна демонструє не високі результати (табл. 1). В Україні у 2017 р. в загальному обсягу виробництва електроенергії частка відновлюваних джерел енергії дорівнювала 7,86%, тоді як в ЄС цей показник дорівнює 30,18%. Отже в Україні стан розвитку альтернативної енергетики незадовільний, тому доцільним є аналіз зарубіжного досвіду стимулювання розвитку відновлюваних джерел енергії..

Таблиця 1.

Часка відновлюваних джерел енергії в енергетиках країн світу в
2009-2018 рр. в % [6]

Країна	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2018
Європейський союз	19,47	21,11	21,44	24,23	27,20	29,20	29,87	30,19	30,18
Франція	13,93	14,59	12,37	15,54	17,79	17,27	16,57	18,45	17,56
Німеччина	16,87	17,57	21,14	23,75	24,76	26,82	29,88	30,02	33,98
Польща	6,11	7,27	8,30	10,67	10,71	12,82	14,29	14,02	15,48
Іспанія	26,08	33,49	30,57	30,44	40,47	40,92	36,07	39,35	32,17
Швеція	58,46	55,33	55,98	59,10	54,07	55,87	63,46	57,02	57,53
Норвегія	96,59	95,75	96,53	97,97	97,72	97,70	97,74	97,87	97,87
Туреччина	19,58	26,38	25,33	27,23	28,82	20,89	32,05	32,92	29,46
Казахстан	8,74	9,71	9,10	8,23	7,51	7,88	8,87	10,72	9,47
РФ	17,80	16,28	15,94	15,68	17,29	16,72	15,98	17,45	17,51
Україна	6,98	7,10	5,74	5,91	8,12	6,02	5,13	6,66	7,86
Канада	62,71	61,45	62,28	62,73	63,02	62,81	63,16	64,08	64,71
США	10,78	10,61	12,69	12,41	13,03	13,36	13,58	15,42	17,66
Країни світу загалом	19,65	19,91	20,26	21,20	21,97	22,66	23,33	24,08	24,8

В сучасному світі практично всі країни безпосередньо підтримували розвиток та впровадження технологій відновлюваних джерел енергії за допомогою застосування комплексів заходів державного регулювання. Метою таких заходів виступає залучення інвестиції, стимулювати розширення обсягів виробництва альтернативної енергії, сприяння інноваційному розвитку в енергетичній сфері.

Найпоширенішою практикою стимулювання використання відновлюваних джерел енергії за допомогою методів прямого державного регулювання в світовій практиці є так звані «зелені» тарифи та «зелені» сертифікати. Механізм «зелених» тарифів полягає в реалізації енергетики, виробленою за допомогою відновлюваних джерел, за завищеними тарифами. Покупцем такої енергії зазвичай виступає держава. Звичайною практикою в застосуванні такого інструменту є щорічне зниження тарифів для «нових» виробників альтернативної енергії, що заходять на ринок.

Зазвичай характерною особливістю впровадження зелених тарифів є застосування вищого тарифу для тих технологій, що є менш розвиненими, з метою скорішого стимулювання їх розвитку та досягнення комерційної рентабельності. А відносно однієї технології альтернативної енергетики, зазвичай, більший зелений тариф встановлюється для тих установок, що мають меншу потужність. Наразі «зелений» тариф діє у 21 країні Євросоюзу – Австрії, Данії, Фінляндії, Німеччині, Польщі, Іспанії та ін.

Вперше в світі «зелені» тарифи були впроваджені в США в 1978 році, що було зумовлено енергетичною кризою в державі. Для протидії кризі президентом США Дж. Картером було підписано Національний енергетичний закон (National Energy Act) та Закон щодо комунального господарства (Public Utilities Regulatory Policy Act). Ці закони мотивували економічних суб'єктів до енергозбереження та стимулювали розвиток відновлюваних джерел енергії, таких як вітрова та сонячна енергія [2].

Досить вдалим прикладом стимулювання розвитку альтернативної енергетики за допомогою «зелених» тарифів є досвід Німеччини. Протягом 1989-1995 р.р. в країні діяла програма, спрямована на створення 250 МВт генеруючих потужностей вітрових електростанцій. Відповідно до програми плата за енергія встановлювалася за завищеними тарифами[1].

Поширеним в Європейських країнах механізмом стимулювання відновлюваної енергетики є система «зелених» сертифікатів та квот, що в деяких країнах застосовуються паралельно з «зеленими» тарифами. «Зелений» сертифікат є документом, що підтверджує факт виробництва електроенергії з відновлюваних джерел. Сертифікат, зазвичай підтверджує виробництво електроенергії, що еквівалентно 1 МВт. Країни встановлюють обов'язкову квоту на обсяг «зеленої» електроенергії в загальному об'ємі виробництві. В випадку коли постачальник електроенергії не виконує цю квоту, він має купити «зелені» сертифікати

на ринку або заплатити штраф, сума якого зазвичай вище вартості «зелених» сертифікатів. Така система стимулювання застосовується в Швеції, Норвегії, Італії, Польщі, Румунії, Великобританії, Бельгії [4].

Наразі в Україні застосовується стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел за допомогою «зелених» тарифів, що встановлюються для малих гідроелектростанцій (потужністю до 10 МВт), вітрових електростанцій, сонячних електростанцій, електростанції, що використовують біомасу як паливо. Зелений тариф може встановлюватися на період 10 років після вводу установки в експлуатацію. Ставка зеленого тарифу встановлюється постановами Національної комісії регулювання електроенергетики України у розмірі "подвоєного середньозваженого тарифу на електричну енергію, яка закуповується в енергогенеруючих компаній ... за рік, що передує року встановлення тарифу"[3].

Проблемою стимулювання «зеленої» енергетики можна виділити те, що більшість заходів спрямована посилення активності в цій сфері домогосподарств та малих підприємств невиробничої сфери [5]. Та основним споживачем електричної енергії в державі є виробнича сфера. Тому впровадження системи квотування та зелених «сертифікатів», а також лібералізація ринку електричної енергії в державі, поступове зниження рівня його державного регулювання, встановлення цін на електроенергію за допомогою ринкових механізмів сприяло би розвитку альтернативної енергетики та підвищення енергоефективності.

Система сертифікатів допоможе дати реалістичну оцінку обсягів виробництва енергії на основі ВДЕ в Україні. В майбутньому це стане індикатором ступеня досягнення довгострокових цілей розвитку виробництва і споживання енергії від ВДЕ, та оцінки виконання відповідних державних програм.

Сертифікати допоможуть сфокусувати акценти на споживанні енергії

від поновлюваних джерел як кінцевому етапі і цілі програми дій. Саме тому сертифікати відновлюваної енергії настільки часто використовуються урядами країн, що розвивають відновлювану енергетику. В Україні доцільним є встановлення квоти використання електричної енергії в ВДЕ для великих промислових підприємств, що є основними споживачами електроенергії.

Таким чином для України дієвим способом стимулювання розвитку альтернативної енергії є впровадження системи квотування та зелених сертифікатів, що буде стосуватися як виробників так і деяких споживачів електричної енергії в державі

Література

1. «Альтернативна» Німеччина 2050 року – міф чи реальність? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uaenergy.org/post/20004>.
2. Журавель Н.М. Эколого-экономическая эффективность наилучших доступных технологий: значимые факторы и их измерители (ч. 2) // Вестник Новосиб. гос. ун-та. Серия: Социально-экономические науки. 2014. Т. 14, вып. 1. С. 35–46.
3. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20.02.2003 № 555-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/555-15>
4. Миненко И.Ф. Перспективы внедрения «зеленых» сертификатов как метод государственного стимулирования развития энергетики на основе возобновляемых источников энергии // Актуальные проблемы российского права. 2012. № 3.
5. Славута Е.И. Перспективы и проблемы развития альтернативной энергетика в Украине / Е.И. Славута, В.В. Звягина // Матер.конф. Экономические проблемы и перспективы развития жилищно- коммунального хозяйства на современном этапе[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/31240/>
6. Enerdata intelligence and consulting - [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://www.enerdata.net>